

с. Яківка Тлумацького району
Яківська загальноосвітня школа І-ІІ ступенів
Тлумацької районної ради

*Матеріали Всеукраїнської експедиції учнівської
та студентської молоді*

«Моя Батьківщина – Україна»

Напрямок експедиції

**«Духовна спадщина мого
народу»**

Коломийки рідного села

Пошукова група « Джерело»

Список пошукової групи

№ з/п	Прізвище, ім'я учня	клас
1	Бойчук Ірина	9
2	Брошко Наталія	9
3	Загрійчук Уляна	9
4	Приймак Марія	9
5	Федасюк Андрій	9
6	Гуменюк Христина	5
7	Луцик Христина	5
8	Луцик Михайло	5
9	Приймак Юлія	5

Керівник пошукової групи:

Лотоцька Ярослава Іванівна – вчитель української мови та літератури

Яківської ЗОШ І-ІІ ст.

Телефон (8-279) 4-75-04

Вступ

Завдання нашого часу — формування духовно багатого покоління людей. Незалежна держава відкриває для цього можливості. Прогрес нації залежить від творчого характеру особистості, але без історії народу, без знання культури народу немає майбутнього.

Усна народна творчість — важлива частина національної культури. Вона є джерелом пізнання історії народу, його суспільної свідомості, етичних норм та естетичних уявлень.

Усна народна творчість має велике значення у житті народу як у минулому, так і в наш час. Адже недарма в одному з українських прислів'їв говориться: "Пісня ні в добру, ні в злу годину не покидає людину". Вона полегшує працю, виражає і радісні, і важкі настрої, розважає в горі, веселить під час відпочинку, навчає любити батьківщину, бути їй вірним, відданим.

У спадщину ми дістали величезну кількість пісень, дум, балад, казок, створених багатьма поколіннями наших предків, і зобов'язані берегти усну народну творчість як найдорожчий скарб народу, вивчати, знати її та збагачувати новими перлинами.

У нашому краї найбільш поширеною, популярною та актуальною в народі піснею є коломийка. За ними можна вивчати історію і побут, природу, етнографію, поетику Карпатського регіону. Немає хутора чи присілка, села чи міста, де б не знали, не співали, не грали і не танцювали коломийки.

У коломийках лунає жартівливий, життєствердний пафос. Мабуть, через це їх не забувають, а передають із покоління в покоління.

Учні нашої школи продовжують справу, розпочату вчителькою А.В.Гуменюк, котра записала від старожилів понад 800 коломийок. Діти записують від різних людей ці прадавні, але завжди сучасні, веселі та сумні, влучні та цікаві зразки народної творчості.

«Коломийки — ніби розсипане намисто з перлів, що перекочуються з місця на місце й мерехтять, приваблюючи своїм блиском», — стверджував великий український письменник [Іван Франко](#).

Уже в одному слові "коломийка" закладена життєва втіха, енергійний вибух, ритм. У кожного українця вона асоціюється з буйним танцем, з веселим співом, з іскристою мелодією, з добрим гумором. Та й походження цього слова, що зводиться до міста Коломиї, сягає прадавніх українських мовних витоків. Мабуть, саме тому коломийковий віршований розмір такий приємний для всіх українців, які живуть і над берегами Дніпра, і в Карпатах. Це ж уже майже двісті років записують, вибірюють, мов ті перла, коломийки, хоч перші відомі зразки маємо ще з 15 століття. Вибірюють і не можуть вибирати.

Іван Франко називав коломийки величчю відламу нашої любовної поезії, "відламу, яким, мабуть, у такій численності, різносторонності та свіжості мотивів не може повеличатися ні один інший народ. Скільки знаємо, аналогічні появи в інших народів (так звані Schnadahupfen (частівки) німецьких горців, "краков'яки" та "мазурки" поляків, свіжо постаючі "частушки" москалів) ані багатством тем, ані яркістю колориту, різnorodністю тону та правдивістю чуття, ані числом не можуть іти в порівнянні з нашими коломийками". Так писав великий Франко про маленькі коломийки. Спробуємо проілюструвати його слова коломийками лише одного села, в якому ці коломийки можна почути й досі.

Коломия – не помия, Коломия – місто.

В Коломиї такі дівки, як пшеничне тісто.

Коломия не горіла, лише сі курила,
А дівчина не плакала, лише сі журила.

Заграй мені, музиченьку, тої коломийки.
Та най я си погуляю з вечора до днинки.

Найбільший масив становлять пісеньки, в яких ідеться про особисте в житті людей, їх переживання, настрої. Це твори на так звані "вічні теми", однаково актуальні для різних епох.

Не спала я тої ночі, не спала на волос.
Я гадала, чи не вчую миленького голос.

Не спала я тої нічки, гадала гадочку,
Кому маю привернути свою головочку.

Я приверну до стіноньки, стіна студененька,
Привертаю до нелюба, не маю серденька.

А в нелюба гірка губа, гірша полиночку,
Буде бити, не вважати чужу дитиночку.

Я приверну до стіночки, стіна студененька.
А приверну до милого, матінко рідненька.

Та як любка не любити, коли подобочка,
А в любочка сиві очка, як у соколочка.

Ой мій милий чорнобривий, на стану тоненький,

Очка сиві, личко біле, губки солоденькі.

Не спала я тої ночі та встала раненько,
Смутна ходжу, невесела, чи віриш, серденько?

Тобі туга, мені друга, любку, на серденьку.
Коли ми ся побачимо, може, в неділеньку?

Голосочку мій тоненький, том ті потонила.
Парубочку молоденький, том ті полюбила.

Тай хворенький мій миленький, хворенький, хворенький.
Куда ходжу, Бога прошу, би був здоровенький.

Та як я си нагадаю за давну давнину,
Тай не можу скоротати до вечора днину.

Я вже чую, мій миленький, тай чую, я чую,
Що ти мене покидаєш, бо любиш другу.

Ой заграй ми, музиченьку, заграй ми, заграй ми.
Ти, молода дівчинонько, співай ми, співай ми.

Ти, музико, музиченьку, заграй веселенько.
Ти, дівчино, ходи в танець, ти ся диви, ненько.

Заграй мені, музиченьку, я буду співати,
Щоби було моїй любці легко танцювати.

Ой дівчино, дівчинонько, ото-с ми миленька,
Як у літі при роботі вода студененька.

Дала мені, дівчинонько, дала ми принаду,
Дала мені ягідоньку з вишневого саду.

Ой стою я, любко, стою під твоєв стіною.
Серце ми ся розпадає, що я не з тобою.

Ой у полі криниченька, дощик у ню крапав.
Ой скажи ми, козаченьку, чого за мнов плакав.

А я плакав, а я плакав з туги великої,
Бо я гадав, що не знайду другої такої.

А я найшов, а я найшов ще кращу від тебе.
Таки нема, файна любко, таки понад тебе.

Та й мала я миленького, Михась називався.
Він до мене щовечора та й не лінувався.

Ти, Михасю, паси ласю, я буду корови.
А у тебе біле личко, в мене чорні брови.

Люблю тебе, мій миленький, в душу тя не вложу,
За тебе йти не гадаю й забути не можу.

Ой на ставі, на ставочку качатко ночує.

Бачу ми ся розійдемо, моя душа чує.

Коли-с мені не хотіла за миленьку бути,

То дай мені таке зілля, щоб тебе забути.

Походжено, поброджено коло мої хати,

Відай ходив мій миленький, бо підківки знати.

Чи чула ти, дівчинонько, як я тебе кликав?

Як я твої колопеньки поза хатов микав.

Ой чула я, мій миленький, та й не відзивалась,

Бо такого робітника та й не сподівалась.

Коли хочеш, файна любко, щоб я до тя ходив,

Постав кладку через річку, би до тя не бродив.

Постав кладку через річку, золоте поруччя,

Аби мені веселенько, до тебе ідучи.

Дівчинонько моя мила, дівчинонько біла,

Чи ти в полі не робила, що-с не обгоріла?

А я в полі не робила, лиш волики пасла,

Личенько си накривала, аби була красна.

Така красна, така красна, як зіронька ясна,

Цілий вечір просвітила, а над ранок згасла.

Чи мій милий снігом припав, чи метелицею,
Що не ходить, не співає тою вулицею.

Два голуби воду пили, а два колотили.
Бодай тоті не прощені, що нас розлучили.

А я з гори на долину поволі, поволі,
Аж там дівча, як барвінок, випасає воли.

А вна воли випасає, волики пасуться,
Чорні очка завертають, кучерики в'ються.

А у горах сніги впали, гори побіліли.
Чогось наші, товаришу, дівки помарніли.

Вни не того помарніли, що малі м'ясниці,
Але того помарніли, що не молодиці.

Ой у горах сніги впали, а я в капелюсі.
Який з мене газда буде, як я оженюся.

Била мене моя мамка сночи по вечері,
Щоби я ся не дивила в очі багачеві.

Не бий мене, моя мамко, не бий, не карай ня.
Коли я ти надоїла, візьми та віддай ня.

Скільки є тих співаночок, а все за милого.

Чому нема співаночок за тата рідного?

Скільки є тих співаночок, а все про миленьку.

Чому нема співаночок за маму рідненьку?

Ой баранку круторогий, баранку, баранку,

Не раз мене посварили через тебе, Йванку.

Не раз мене посварили ще й хотіли бити,

Аби з тобов не стояти та не говорити.

Тебе, любко, будуть бити, а мене сварити,

Таки буду, файна любко, до тебе ходити.

Ой ходила дівчинонька по зеленім гаю,

Та збирала дівчинонька ружного розмаю.

Та й збирала дівчинонька зеленої рути,

Тай сама я ще не знаю, чия маю бути.

Та не був я у гуцулах, лише уродився.

Тепер би я на гуцулку ані подивився.

Ой на Косів доріжечка, на Косів, на Косів.

Що ти робиш, не приходиш, милий мій Антосю?

Як я маю, дівчинонько до тебе ходити?
Там парубки чорноброві будуть мене бити.

Ой не меле той млиночок, не меле, не меле.
Що ся стало миленькому, що не йде до мене.

Ой не буде той млиночок молоти, молоти.
Буде мого миленького сім кольок колоти.

Сім кольок буде колоти, буде його дерти,
Буде знати, пам'ятати до самої смерті.

Ще сонечко не сходило, а роса вже спала.
А вже мого миленького друга закохала.

Очі мої, очі мої, вже будете спати,
Казав мені мій миленький, буде покидати.

Та як я си заспіваю в глибокій долині,
Піде голос попід колос аж до Коломиї.

Та як я си заспіваю, далеко ня чути,
Та на тото подвір'ячко, де я маю бути.

Та на тото подвір'ячко, та на той ганочок,
Де ся має будувати багацький синочок.

Де ся має будувати, нові хати класти.

Допоможи, милий Боже, туди ся допасти.

Подивіться, люди добрі, яка мені біда,
Силує ня моя мама за старого діда.

Силує ня моя мама за діда старого,
А я собі полюбила хлопця молодого.

Ой дівчино, дівчинонько, то-с ми до вподоби.
Не каже тя мати брати – не маєш худоби.

Мене мати не годує, ані убирає,
Та най мені худобицю не відпоминає.

Ой що мені та худоба обору заляже.
А негідна, негідниця білий світ зав'яже.

А що мені та худоба, вона в стайні буде.
А негідна та й не люба, ні з ким вийти в люди.

Не дивуйтесь, люди добрі, що я співаничка,
Моя мама від співанок була ремісничка.

Не дивуйтесь люди добрі, що я язиката,
Моя мамка не така, я ся вдала в тата.

А я в гаю не рубаю, а я в гаю стою.
Бере ня ся дурень бити, а я ся не бою.

Бере ня ся дурень бити з такої причини,
А він каже, що я ходжу до його дівчини.

А я ходив, а я ходив, а я находився.
Та я личко націлував, як меду напився.

Та заграй-но, музиченьку, заграй-но, заграй-но,
А ти, любко солоденька, співай-но, співай-но.

Ти заграй-но, музиченьку, білими пальцями,
А як зоря зазоріє, підем за вівцями.

Та як я си нагадаю, як то було зразу,
Вигравала сопілочка коло перелазу.

Та як я си нагадаю, як то було торік,
Вигравала сопілочка коло моїх воріт.

Та як я си нагадаю про давну давнину,
То не можу скоротати до вечора днину.

У коломийках про минуле народу чується нарікання на підневільну
працю, гірку солдатчину, на бідняцьке безхліб'я, вимушену еміграцію.

Закувала зозуленька від гаю до гаю.

Тай тікала панщинонька із нашого краю.

Біжать пани, біжать ляхи, не мож здогонити.

Ой вернися, панщинонько, нема звідки жити.

Та й тугота, пане-брате, тугота, тугота.

Впала краса з мого личка, бо тяжка робота.

Літа мої молодії, літа молодості.

То ви ми ся скапарили в смутку, не в радості.

Воли мої половії, чому не орете?

Літа мої молодії, чому марно йдете?

Та я гадав, що сі вженю та й піду косити,

А вни мене заставили карабін носити.

Карабіне, карабіне та й карабіночку,

Через тебе, карабіне, втратив я жіночку.

Бодай тоті карабіни в печі погоріли,

Аби мене молодого плечі не боліли.

Та ніхто так не бідує, як жовнір бідує,

Ще до днини три години, як він маширує.

Ще до днини три години, як він має встати.

Як не має грейцарика, нема що снідати.

Як не має грейцарика, кавалочка хліба,

Мусить жовнір голодненький чекати обіда.

Ой гуцули в краю були, зрубали калину,
Тече річка кірвава з гори на долину.

Тече річка кірвава, тече річка сина,
Тай не одна мати плаче: «Нема мого сина».

Ой Канадо, Канадочко, то-с ся розширила.
Не одного чоловіка з жінок розлучила.

Ти гадаєш, Канадочко, будеш панувати,
Будуть тебе малі діти за тата питати.

Ти гадаєш, Канадочко, що ти будеш жити,
Будуть тебе старі люди кочергами бити.

Дістається й парубкам, які залицяються до дівчат, шукають вигоди,
багатого приданого.

Ой не ходи, багатчику, горою за мною,
Бо ти багач, а я бідна, не буду з тобою.

Ой ти багач, воли маєш, я волів не маю,
Поки я ся, багачику, з тобов не зрівняю.

Я одного вола маю, другого си куплю.
Таки я ся багачеві з дороги не вступлю.

В мене брова, що варт вола, а друга другого,

А личенько рум'яненко ще варт червоного.

А є ще в нашому селі весільні, жартівливі коломийки, є коломийки про набутки і товариства, про багатих і бідних, є сороміцькі.

Та й казала моя мамка, казала, казала:

- Коби я сі доньки збула, на боже би дала.

Вчора мамка говорила, а нині забула.

Ще на боже не давала, вже сі доньки збула.

Ой з-за хати чорна хмара, з-за хати, з-за хати.

Перестаньте, воріженьки, за мене брехати.

Перестали воріженьки, починають люди,

Що на моїй головоньці віночка не буде.

Не журіться, воріженьки, не журіться, люди.

Ще й на моїй головоньці злотий вінок буде.

Ой чи злотий, чи не злотий, а з барвінку буде.

Не журіться, воріженьки, не журіться, люди.

А я Бога перепрошу, віночок заложу.

Таки своїх воріженьків на весілля прошу.

Прийдіть, прийдіть, воріженьки, на моє весілля,

Подивіться на віночок, розмаїте зілля.

Подивіться на віночок, який зелененький.

Подивіться на милого, який молоденький.

Ой шуміла ліщинонька, як ся розвивала.

Заплакала дівчинонька, як ся віддавала.

Співай, дівча, співаночки, поки в матіночки.

Як підеш від матіночки, забудеш співаночки.

А як прийшла до свекрухи, стала на порозі,

Та й забула співаночки на рівній дорозі.

Та дайте ня, моя мамко, за кого я важу.

Та як мені біда буде, то я вам не скажу.

Дала мене моя мамка далеко за гори,

Та щоби я не ходила до її комори.

Не дивися, парубочку, що дівчина біла,

Якби мати не змагала, хліба би не їла.

Ой дивися, парубочку, та, котра рум'яна.

Та як стане коло жорен, то не треба млина.

Чи чули ви, люди добрі, цеї ночі траскіт.

Ішов парбук від дівчини та й загубив кашкет.

Зайшло сонце за віконце та й за верхню шибку.

Ішов парбук від дівчини та й загубив шапку.

Кажуть мені гарбуз їсти, гарбуз не солений.

Кажуть мені йти за діда, а дід не голений.

А як схочу гарбуз їсти, я гарбуз посолю.

А як схочу йти за діда, я діда підголю.

Та до скоку я нівроку, до танцю готова,

До роботи борони ня Матінко Христова.

А в суботу на роботу та най ідуть мама,

А в неділю на музики та я піду сама.

А в суботу на роботу голова боліла,

А в неділю на музики сама-м полетіла.

У суботу на роботу най йдуть мама з татом,

А в неділю на гуляння та я піду з братом.

А чия то крайна хата, чи не мого свата?

Три дні хата не метена, дівка пелехата.

Ой гіллява калиночка, гіллява, гіллява.

Ото ми ся сподобала дівчина білява.

Ото ми ся сподобала, ото ми ся вдала.

Три дні хата не метена, до полудня спала.

Женив би ся, товаришу, та що мені з того,
Не стає ми десять грошей до півзолотого.

Кажіть, мамо, татусеві, аби ня женили,
Я не скажу, бо ся бою, би мене не били.

Ой женили мене тато, женили, женили.
Аж на мені ясенові вили поломили.

Женили ня моя мамка, женили, женили,
Від порога до стола віником гонили.

Женила ня моя мати, женила, женила,
То по сінях, то по хаті, куди здогонила.

То по сінях, то по хаті, куди здогонила,
Через плечі по голові кочергов хрестила.

Ой не смійся, дівчинонько, з мого капелюха,
Я ся з тебе не смію, що ти клаповуха.

Не вір, не вір, дівчинонько, тому парубкові,
Лупи буком по голові, як по гарбузові.

Як ішов я до дівчини, то співав, то гойкав.
А як ішов від дівчини, то плакав, то йойкав.

Парубочок, як дубочок, парубоцька віра.

А як візьме дівку в танець, дівці по коліна.

Заставляла мене мати хату замітати,
Я віником сюди-туди, та й скік на піч спати.

Ой дівчина умирала, та ще ся питала,
Чи нема де весіллячка, аби погуляла.

Тепер я ся розспівала, тепер мені грайте,
Черевички витоптала, на другі старайте.

А я свої співаночки на папері спишу,
А як буду відходити, своїй сестрі лишу.

А мій милий чорнобривий, і я чорнобривка.
А він буде за старосту, я буду світилка.

Не дивуйтесь, люди добрі, що я так співаю,
Бо я таку натурочку при роботі маю.

Бо я таку натурочку при роботі маю,
Що робити починаю, співати гадаю.

А що ж би я тай робила, як не заспівала,
Давно б мені зозуленька на гробі кувала.

Чужа жінка хорошая – кажуть добрі люди,
Як обніме, поцілує, всю біду забудеш.

Іде дідо дорогою та й в долоні плеще,
Слава Богу, втопив бабу, буде мені легше.

Іде дідо дорогою та й в долоні ріже,
Обернувся туди-сюди, баба з води лізе.

В Якубівці нема млина, лише самі жорна,
Цілий тиждень жорнували, в неділю голодні.
Казали ми кури пасти за стодолов в просі,
Кури яйця погубили, я дістав по носі.

Ой ішов я горі селом, то ми було встидно,
Несу курку під пахою, в неї фостик видно.

Ой прийшов я до Марусі, так як до газдині,
А вона мене відправила спати межи свині.

Ой дивися, дівчинонько, який я файненький,
Маю носик, як цибульку, зате вус чорненький.

Ніхто такий не розумний, як моя мамуся,
Що купила когута, продала татуся.

А мій тато був стрілець, застрілив сороку.
Тай ковбасів наробив на півтора року.

Ой чому ти не така, як твоя мамуня —

За мисочку ягідок продала татуня.

За мисочку ягідок, за мисочку проса.

Тай купила на всі гроші фустину до носа.

Ой якби я козу мав, я би не журився,

Я би козу подоїв, молока напився.

Та заграй ми, музиченьку, най си потанцюю,

А як знесе когут яйце, я ти подарую.

Била жінка чоловіка, пішла позивати.

Присудили чоловіку ще й жінку прохати.

Прости мене, моя жінко, що ти мене била,

Куплю тобі горівочки, ще й пляшечку пива.

Такий тепер час настав, що ще не бувало:

Била жінка чоловіка, та й усе пропало.

Косив милий чорнобривий той зелений бариш.

Надибався попри нього той давний товариш.

Товаришу, товаришу, що ти нині діяв,

Який тепер день великий, а ти не обідав.

Ой що ж тобі, товаришу, до мого обіду,

Візьму косу я не плечі та й додому піду.

Ой прийшов він додомоньку, двері відхиляє,
Його жінка молоденька лиш ся підіймає.

Бодай же ти, мій миленький, головочку зломив,
Що ти мене молоденьку від спаннячка збудив.

Тай чому ти, моя мила, тоді не палила,
Коли тебе сусідонька близенька будила.

Та як же, мій миленький, я мала палити,
Ложки води нема в хаті, що мала робити.

Іди, милий, по водицю, будем розтопляти,
Опівночі в три години будем вечеряти.

А музика гончарівський на скрипочку ріже,
А як уздрить фayne дівча, на колінах лізе.

А музика як заграє, милий заспіває.
А дівчина засмієсі, душа радуєсі.

Радіє душа українського народу. Нема й не буде над ті коломийки, що їх
витворили безіменні наші поети. Це вони, сільські вуйки й вуйни, вміли
укласти в кілька рядків думку, яку письменник іноді вкладає у грубу книжку,
створивши українську народну філософію в мініатюрі.

